

Obawy i oczekiwania Polaków

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku na rok 2022

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

W badaniu przeprowadzonym w pierwszej dekadzie lutego zapytaliśmy naszych respondentów¹ o ich największe obawy, a także – ogólnie – jakie zmiany obecnej sytuacji byłyby dla nich korzystne. Należy podkreślić, iż badanie zostało zrealizowane przed zbrojną inwazją Rosji na Ukrainę.

OBAWY POLAKÓW

Respondentom przedstawiono listę czternastu możliwych powodów do niepokoju i poproszono o wskazanie nie więcej niż pięciu – według nich – najważniejszych. Zdecydowana większość dorosłych Polaków deklarowała, że w obecnych czasach najbardziej obawia się drożyzny (71%), wojny (70%) i choroby (64%). W pierwszej piątce najczęściej wymienianych powodów do niepokoju, ale ze znacznie niższymi odsetkami wskazań, znalazła się ponadto pandemia (38%) oraz pogorszenie sytuacji materialnej (36%).

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (382) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

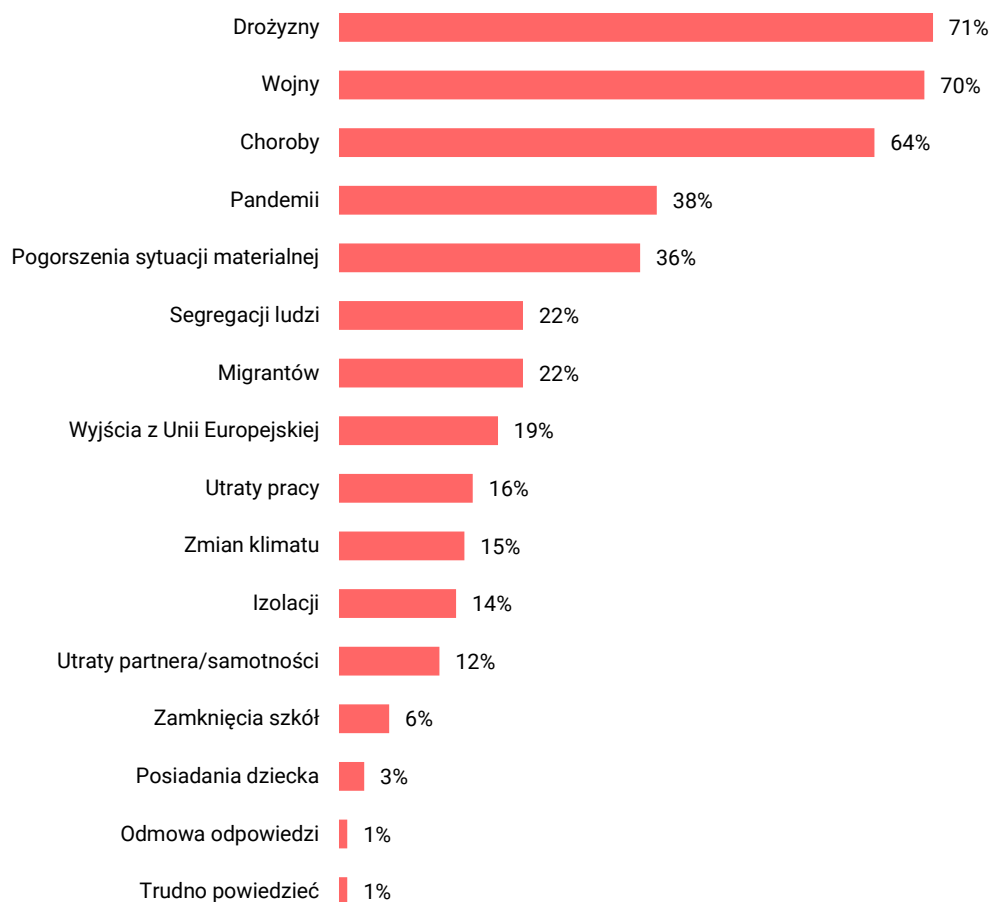
- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 31 stycznia do 10 lutego 2022 roku na próbie liczącej 1065 osób (w tym: 52,7% metodą CAPI, 30,3% – CATI i 17,0% – CAWI).

Badanie zrealizowane przed inwazją Rosji na Ukrainę.

CBOS realizuje badania statutowe w ramach opisanej wyżej procedury od maja 2020 roku, w każdym przypadku podając proporcję wywiadów bezpośrednich, telefonicznych i internetowych.

RYS. 1. Czego się Pan(i) najbardziej obawia w obecnych czasach?
Proszę wybrać nie więcej niż pięć powodów do niepokoju.

Analiza społeczno-demograficzna wskazań badanych pokazuje, że w różnych grupach częstość poszczególnych odpowiedzi różniła się dość znacząco (zob. tabelę aneksową 1). Przede wszystkim warto zwrócić uwagę na różnice pomiędzy kobietami a mężczyznami. Jeszcze przed inwazją Rosji na Ukrainę najczęstszym źródłem obaw u kobiet była wojna (wśród pięciu najważniejszych źródeł niepokoju wskazało ją 74% z nich), natomiast mężczyźni najczęściej obawiali się drożyzny (70%). Porównując odpowiedzi kobiet i mężczyzn, widać też, że – o ile drożyzna była wymieniana przez obie grupy ze zbliżoną częstością (72% kobiet i 70% mężczyzn) – to wskazania na wojnę były wśród kobiet znacznie częstsze niż wśród mężczyzn (74% wobec 66%). Ponadto kobiety w większym stopniu niż mężczyźni obawiały się choroby (68% wobec 59%), pandemii (43% wobec 33%), a także segregacji ludzi (24% wobec 20%) oraz zmian klimatu (17% wobec 13%). Mężczyźni natomiast częściej niż kobiety obawiali się migrantów (24% wobec 21%) i utraty partnera/samotności (14% wobec 9%).

Częstość wskazywania poszczególnych powodów do niepokoju wyraźnie różnicuje także wiek badanych. W grupie najmłodszych ankietowanych, w wieku 18–24 lata, znacznie częściej niż wśród

starszych jako jeden z pięciu głównych źródeł niepokoju wskazywano izolację (25%), zmiany klimatu (18%) oraz posiadanie dziecka (11%). Z kolei badani z grupy wiekowej 25–34 lata najczęściej ze wszystkich deklaruwali, że obawiają się drożyzny (81%) oraz segregacji ludzi (38%), a ponadto wraz z grupą o dekadę starszą częściej wyrażali obawy dotyczące zamknięcia szkół (9% wśród badanych w wieku 25–34 lata i 11% w wieku 35–44 lata). W grupie 35–44 lata znacznie częstsze niż wśród pozostałych były też obawy o utratę pracy (28%). Niepokój z tym związany był również generalnie wyższy wśród badanych w przedziale wiekowym 25–54 lata. Wraz z wiekiem rośnie odsetek obawiających się choroby (od 45% w grupie 18–24 lata do 78% wśród osób w wieku 65+). Generalnie wśród respondentów mających co najmniej 45 lat niepokój o własne zdrowie wyrażany był znacznie częściej niż wśród młodszych badanych. Dodatkowo osoby w wieku 45+ wyraźnie częściej niż pozostali wśród pięciu głównych powodów do niepokoju wskazywali pandemię (od 36% w przedziale 45–54 lata do 56% wśród osób w wieku 65+). Także wojna częściej budziła obawy starszych badanych (w grupie wiekowej 55–64 lata wskazało ją aż 77%). W najstarszej wyróżnionej grupie (65+) znacznie częściej niż wśród pozostałych źródłem poważnego niepokoju była też możliwość utraty partnera/samotność (18%).

Analizując częstość wskazywania poszczególnych źródeł niepokoju, można również zauważyć, iż drożyzna, a także ewentualne pogorszenie sytuacji materialnej, tym częściej niepokoiły badanych, im gorzej oceniali oni warunki materialne swoich gospodarstw domowych (zob. tabelę aneksową 1). Z kolei wybuch wojny częściej niż inni obawiały się osoby praktykujące religijnie kilka razy w tygodniu (82%) oraz deklarujące prawicowe poglądy polityczne (76%), co ma oczywiście związek z wiekiem badanych – obawy o wybuch wojny najrzadziej wyrażali najmłodszy z nich (60% w grupie 18–24 lata), a wśród respondentów w wieku 55+ częstość takich wskazań znacznie przekroczyła przeciętną. Związek obaw dotyczących choroby i pandemii z wiekiem badanych w oczywisty sposób przekłada się na fakt, iż ponadprzeciętnie często deklaruwali je emeryci (76% z nich bało się choroby, a 56% pandemii) i renciści (73% bało się choroby, a 51% pandemii). Obawy związane z segregacją ludzi wiążą się z kolei z pozycją na rynku pracy. Najczęściej wyrażali je bezrobotni (37%) i osoby prowadzące pozarolniczą działalność gospodarczą (34%). Relatywnie często wskazywali je także pracownicy administracyjno-biurowi (32%) oraz zatrudnieni w instytucjach, urzędach lub zakładach całkowicie państwowych, samorządowych lub publicznych, w tym także jednoosobowych spółkach Skarbu Państwa (30%). Częściej niż gorzej wykształceni deklaruwali je także badani z wyższym lub średnim wykształceniem (odpowiednio 28%, 27% z wykształceniem wyższym i średnim wobec 8% z wykształceniem podstawowym/gimnazjalnym). Migranci ponadprzeciętnie często budzili natomiast obawy badanych o poglądach prawicowych (36%), biorących udział w praktykach religijnych kilka razy w tygodniu (35%), a także robotników niewykwalifikowanych (36%). Możliwość wyjścia z Unii Europejskiej najczęściej obawiali się badani deklarujący lewicowe poglądy polityczne, mieszkańcy największych metropolii (po 40%), osoby zajmujące stanowiska kierownicze i specjalistyczne wymagające wyższego wykształcenia (36%) oraz – generalnie – respondenci z wyższym wykształceniem (30%). Utrata pracy tym częściej stanowiła dla badanych źródło lęku, im gorzej oceniali oni swoje warunki materialne (od 13% wśród oceniających je dobrze do 22% w grupie uważających je za złe). Najczęściej takiej sytuacji obawiali się pracownicy usług (34%). Z kolei obawy

dotyczące zmian klimatu najczęściej wyrażali mieszkańcy największych metropolii (29%), kierownicy i specjaliści z wyższym wykształceniem (26%), pracownicy sektora publicznego (24%) oraz badani deklarujący lewicowe poglądy polityczne (23%). W największym stopniu izolacja budziła lęk wśród studentów oraz pełnoletnich uczniów (28%). Utrata partnera/samotność najczęściej wskazywana była natomiast przez rolników (23%). Zamknięcie szkół częściej niż innych niepokoiło bezrobotnych (20%), rolników indywidualnych (15%) i wszystkie osoby pracujące w prywatnych gospodarstwach rolnych (14%), robotników niewykwalifikowanych (12%) oraz uczniów i studentów (11%), a także badanych o dochodach *per capita* wynoszących poniżej 1000 zł (18%). Warto też zwrócić uwagę na ponadprzeciętnie często deklarowany lęk związany z posiadaniem dziecka wśród mieszkańców największych metropolii, w grupie deklarujących miesięczne dochody w wysokości co najmniej 3000 zł na jedną osobę w rodzinie, pracowników administracyjno-biurowych (po 9% wskazań), kierowników i specjalistów z wyższym wykształceniem oraz specjalistów średniego szczebla i techników (po 8%).

OCZEKIWANIA

Pytanie o to, jakie zmiany obecnej sytuacji byłyby dla respondenta korzystne, zostało zadane w formie otwartej i jak najbardziej ogólnej, aby umożliwić swobodne wypowiedzi na ten temat. Najczęściej odpowiedzi badanych koncentrowały się wokół funkcjonowania demokracji w Polsce i zmiany politycznej (18%), przeciwdziałania inflacji/drożyźnie (18%), poprawy sytuacji materialnej respondentów (15%), polityki gospodarczej (13%), zakończenia pandemii COVID-19 (12%) oraz poprawy dostępu do służby zdrowia, dofinansowania i poprawy funkcjonowania opieki zdrowotnej (7%).

Gdy uwzględniono bardziej szczegółową problematykę, którą poruszali badani, na czoło rankingu oczekiwanych zmian na lepsze wysuwają się postulaty obniżki cen i wysokości opłat, powrotu do poprzednich cen, cofnięcia podwyżek (12%) oraz zmiany władzy (rządu, ekipy rządzącej, odejścia PiS od władzy – 11%). Na kolejnych miejscach znalazły się podwyżki wynagrodzeń/pensji, podniesienie minimalnego wynagrodzenia, większe wsparcie dla pracujących (8%), ogólny postulat zakończenia pandemii (7%), poprawa dostępu do służby zdrowia, dofinansowania i poprawy funkcjonowania opieki zdrowotnej (7%) oraz spadek, zmniejszenie, zwalczenie, zlikwidowanie, zatrzymanie inflacji (5%). Co setny badany stwierdził, że tylko całkowita zmiana wszystkiego byłaby dla niego obecnie korzystna (wszystko się musi zmienić, wszystko trzeba naprawić), 7% stwierdziło, że nie chce niczego zmieniać, a 16% nie wiedziało, jak odpowiedzieć na to pytanie. Wszystkie typy odpowiedzi zestawiono w tabeli.

Jakie zmiany obecnej sytuacji byłyby dla Pana(i) korzystne?

Odpowiedzi na pytanie otwarte

Funkcjonowanie demokracji. Zmiana polityczna	18%
Zmiana władzy, zmiana rządu, zmiana ekipy rządzącej, zmiana rządzących, dymisja PiS, dymisja rządu	11%
Spokój społeczny, zgoda wśród społeczeństwa, zgoda w kraju, spokój polityczny	3%
Mądrzejsze rządy, lepsze rządzenie, lepsza jakość klasy politycznej	1%
Wolność, swobody obywatelskie, demokracja, wolność słowa	1%
Utrzymanie władzy przez PiS, kolejna wygrana PiS w wyborach	1%
Zmiana/liberalizacja prawa aborcyjnego	1%
Dostęp do rzetelnych informacji, media, które rzetelnie informują o sytuacji w Polsce i na świecie	0,5%
Zmniejszenie wpływu Kościoła katolickiego na państwo, Kościół wolny od polityki	0,4%
Większa otwartość rządu na rozmowę z ludźmi	0,2%
Ograniczenie demokracji, zwiększenie dyscypliny społecznej	0,2%
Przeciwdziałanie inflacji/drożyznie	18%
Obniżka cen i wysokości opłat, powrót do poprzednich cen, cofnięcie podwyżek cen	12%
Spadek, zmniejszenie, zwalczenie, zlikwidowanie, zatrzymanie inflacji	5%
Stabilizacja cen, brak podwyżek cen, zatrzymanie wzrostu cen	3%
Poprawa sytuacji materialnej respondenta	15%
Podwyżka wynagrodzenia, pensji; podniesienie minimalnego wynagrodzenia; większe wsparcie dla pracujących	8%
Podwyżka emerytury, renty	4%
Poprawa sytuacji materialnej, warunków życia	3%
Polityka gospodarcza	13%
Obniżka podatków, likwidacja podatków, dobrowolność składek ZUS	4%
Poprawa sytuacji gospodarczej kraju, zajęcie się gospodarką, reaktywacja gospodarki po pandemii	3%
Uproszczenie systemu podatkowego, zmiana ordynacji podatkowej	2%
Poprawa sytuacji na rynku pracy	2%
Wycofanie/anulowanie/likwidacja Polskiego Ładu	2%
Obniżka/ustabilizowanie stóp procentowych, tańsze kredyty	1%
Wsparcie rolnictwa, poprawa warunków funkcjonowania gospodarstw rolnych	1%
Poprawienie/uporządkowanie Polskiego Ładu	1%
Łatwiejszy dostęp do kredytów, dofinansowanie do kredytów hipotecznych	0,2%
Bardziej restrykcyjna polityka wobec sklepów wielkopowierzchniowych	0,2%
Wsparcie mikro i małych przedsiębiorców	0,2%
Wsparcie dla branży artystycznej	0,2%
Energetyka jądrowa, rozwój energetyki jądrowej	0,1%
Podwyżka stóp procentowych co najmniej do poziomu inflacji	0,1%
Koniec pandemii COVID-19	12%
Koniec pandemii, zakończenie/zamknięcie pandemii	7%
Zniesienie wszystkich restrykcji pandemicznych, powrót do normalności	4%
Zwalczenie koronawirusa, uspokojenie sytuacji epidemicznej, znalezienie leku na COVID-19	2%
Powrót do nauki stacjonarnej, otwarte szkoły, brak nauki zdalnej	1%
Brak segregacji ludzi	0,5%
Obowiązek szczepień, żeby się wszyscy zaszczepili	0,5%
Ograniczenia i restrykcje pandemiczne (np. wymaganie paszportów covidowych w miejscach publicznych)	0,3%
Zniesienie kwarantanny i izolacji	0,1%
Poprawa dostępu do służby zdrowia, poprawa funkcjonowania opieki zdrowotnej, dofinansowanie służby zdrowia	7%
Bezpieczeństwo publiczne	4%
Pokój/spokój na świecie, bezpieczeństwo granic Polski	4%
Zatrzymanie migrantów, brak nielegalnej imigracji	0,3%
Bezpieczeństwo publiczne, więcej patroli policyjnych na mieście	0,3%
Unowocześnienie, lepsze uzbrojenie armii	0,2%
Lepsza ochrona granicy, wzmocnienie wschodniej granicy, płot/mur na granicy	0,2%

Jakie zmiany obecnej sytuacji byłyby dla Pana(i) korzystne?

Odpowiedzi na pytanie otwarte

Poprawa zdrowia, zdrowie, brak chorób	4%
Polityka społeczna	4%
Likwidacja/ograniczenie rozdawnictwa, zasiłków, 500+	2%
Korzystne przepisy emerytalne, emerytury stażowe, utrzymanie obecnego wieku emerytalnego	1%
Poprawa warunków mieszkaniowych, dostępności mieszkań	1%
Pomoc dla seniorów, osób starszych	0,4%
Wsparcie rodziców w opiece nad małymi dziećmi – więcej żłobków i przedszkoli, zatrudnienie niani	0,3%
Podwyżka zasiłków, stabilne wsparcie finansowe państwa dla potrzebujących	0,3%
Pomoc dla niepełnosprawnych	0,1%
Praca zarobkowa respondenta	3%
Zmiana pracy, awans w pracy, rozpoczęcie działalności gospodarczej	2%
Znalezienie pracy	0,3%
Utrzymanie pracy	0,1%
Relacje z Unią Europejską	2%
Poprawa stosunków, porozumienie Polski z Unią Europejską	1%
Zmiany polityczne w UE, zmiana polityki Unii wobec Polski	1%
Wyjście/wystąpienie z Unii Europejskiej	0,4%
Zbudowanie alternatywy współpracy międzynarodowej dla UE	0,2%
Wprowadzenie Euro	0,1%
System prawny	2%
Ustabilizowanie systemu prawnego, stabilne i jasne przepisy, ulepszenie prawa	1%
Reforma/naprawa sądownictwa (SN, KRS), przywrócenie praworządności, likwidacja Izby Dyscyplinarnej	1%
Spokój, stabilizacja – ogólnie	2%
Dobra sytuacja w kraju – ogólnie, żeby było dobrze w Polsce	1%
Zmiany w szkolnictwie, poprawa/reforma szkolnictwa, dofinansowanie systemu edukacji	1%
Życzliwość między ludźmi, zaufanie, tolerancja	1%
Ochrona środowiska	1%
Zatrzymanie/odwrócenie zmian klimatycznych	1%
Większa ochrona środowiska	0,3%
Rozliczenia winnych różnego typu nieprawidłowości	0,5%
Rozliczenie zdrajców ojczyzny, agentów innych państw	0,2%
Rozliczenia afer, winnych/odpowiedzialnych w rządzie za obecną sytuację w kraju	0,2%
Odpowiedzialność lekarzy za niekompetencje lub zwłokę	0,1%
Inne konkretne zmiany	2%
Rozwój osobisty, możliwość samorealizacji, realizacji pasji	0,3%
Wyjazd z kraju, emigracja	0,3%
Odmłodzenie się, powrót do przeszłości	0,2%
Poprawa dróg	0,1%
Rozwinięcie transportu publicznego, dostęp do komunikacji publicznej	0,1%
Inne pojedyncze zmiany sytuacji	1%
Odpowiedzi enigmatyczne, niejasne, niemożliwe do jednoznacznej interpretacji	0,3%
Wszystko się musi zmienić, całkowita zmiana wszystkiego, wszystko trzeba naprawić	1%
Nic, nie chcę nic zmieniać; nie ma takich zmian	7%
Nie wiem, trudno powiedzieć	16%
Odmowa odpowiedzi	0,4%

Analiza odpowiedzi badanych należących do różnych grup społeczno-demograficznych ujawniła, że częstość padania niektórych typów odpowiedzi wyraźnie różnicuje płeć, wiek, wielkość miejscowości, w której mieszkają badani, ich wykształcenie, a także przynależność do danej grupy zawodowej lub społecznej oraz ich poglądy polityczne.

Płeć

Kobiety znacznie częściej niż mężczyźni postulowały spokój społeczny, zgodę wśród społeczeństwa, zgodę w kraju, spokój polityczny (5% wobec 2%). Częściej niż mężczyźni mówiły także o korzystnych przepisach emerytalnych, emeryturach stażowych, utrzymaniu obecnego wieku emerytalnego (1,4% kobiet wobec 0,2% mężczyzn).

Wiek

Respondenci z grupy wiekowej 25–44 lata najczęściej ze wszystkich postulowali obniżkę podatków (w tym dobrowolność ZUS) lub wręcz ich likwidację (8% w grupie wiekowej 25–34 lata i 6% w grupie 35–44 lata). O potrzebie podwyższenia emerytur i rent najczęściej mówili natomiast badani w wieku 55+ (9%).

Miejsce zamieszkania

Zmiany władzy, rządu, ekipy/partii rządzącej znacznie częściej niż mieszkańcy mniejszych miejscowości oczekiwali badani z miast mających co najmniej 500 000 mieszkańców (24%). Oni też częściej niż inni chcieliby ustabilizowania systemu prawnego, stabilnych i jasnych przepisów, polepszenia prawa (5%). Mieszkańcy wsi w kontekście poprawy swojej obecnej sytuacji częściej niż inni (11%) wymieniali natomiast wyższe pensje.

Wykształcenie

Wraz z poziomem wykształcenia rośnie częstość wypowiedzi dotyczących potrzeby zmiany władzy, rządu, ekipy/partii rządzącej (od 2% wśród badanych z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym do 17% w grupie badanych z wykształceniem wyższym). Odwrotnie wygląda zależność częstości wyrażania postulatów podwyższenia emerytur – najczęściej mówiły o tym osoby z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (10%), a najrzadziej badani z wykształceniem wyższym (1%). Warto też dodać, iż respondenci z wykształceniem podstawowym najczęściej ze wszystkich nie potrafili odpowiedzieć na pytanie, jakie zmiany obecnej sytuacji byłyby dla nich korzystne (24%).

Grupy zawodowe i społeczne

O konieczności zmiany władzy, rządu, ekipy/partii rządzącej mówili najczęściej kierownicy i specjaliści z wyższym wykształceniem (19%), pracownicy administracyjno-biurowi (17%) oraz prowadzący pozarolniczą działalność gospodarczą (15%). Potrzebę podwyższenia wynagrodzeń częściej niż inni wymieniali pracownicy usług (23%), natomiast podwyżki emerytur i rent – renciści (16%), a następnie emeryci (9%). Obniżka cen i opłat, cofnięcie podwyżek częściej niż innym poprawiłaby sytuację osobom niepracującym zarobkowo i zajmującym się prowadzeniem domu (24%). Z kolei obniżki lub likwidacji podatków, dobrowolności składek ZUS w największym stopniu

chcieliby bezrobotni (14%), przedsiębiorcy (11%), kierownicy i specjaliści z wyższym wykształceniem, specjaliści średniego szczebla i technicy, robotnicy niewykwalifikowani (po 9%) oraz osoby zajmujące się prowadzeniem własnego gospodarstwa domowego (7%). Bezrobotni oraz kierownicy i specjaliści z wyższym wykształceniem częściej niż pozostali domagali się likwidacji/wycofania Polskiego Ładu (odpowiednio 7% i 5%). Pierwsza z tych grup najczęściej ze wszystkich mówiła też o pomocy dla osób niepełnosprawnych (4%), natomiast rolnicy w porównaniu z innymi najmocniej postulowali wsparcie rolnictwa, poprawę warunków funkcjonowania gospodarstw rolnych (8%). Potrzebę ograniczeń i restrykcji pandemicznych (np. wymagania paszportów covidowych w miejscach publicznych) w największym stopniu wyrażali specjaliści średniego szczebla i technicy (do tej grupy zawodowej zaliczają się m.in. pielęgniarki, ratownicy medyczni i funkcjonariusze policji) – 4%.

Deklarowane poglądy polityczne

Zmiana władzy, rządu, ekipy/partii rządzącej byłaby korzystna dla 25% respondentów o poglądach lewicowych, 14% identyfikujących się z politycznym centrum i 5% deklarujących poglądy prawicowe.

W pierwszej dekadzie lutego najwięcej dorosłych Polaków deklarowało, że w obecnych czasach najbardziej obawia się drożyzny, wojny i choroby. Dwa tygodnie przed zbrojną inwazją Rosji na Ukrainę ewentualna wojna częściej budziła niepokój kobiet niż mężczyzn.

Oczekiwania poprawy sytuacji najczęściej koncentrowały się wokół funkcjonowania polskiej demokracji i zmiany politycznej oraz przeciwdziałania inflacji/drożyznie.

Opracowała

Barbara Badora